

Fout vriendje

I e n K i g g e n

“Eerst geven ze je van alles, en dan moet je het terugbetalen..”, zo vat mijn 12-jarige dochter het verschijnsel loverboy samen. Op haar leeftijd had ik nog amper iets vernomen van prostitutie, vrouwenhandel of gedwongen seks in het algemeen; voor de huidige generatie kinderen zijn het doodnormale zaken.

“Vet erg”, dat gelukkig wel...

In dit artikel komt de ontstaansgeschiedenis van het verschijnsel loverboy aan de orde, en de discussie die erover gaande is. Is het een zorgwekkend nieuw verschijnsel? Of is er niets nieuws aan de horizon.

De term loverboy is voor het eerst in 1995 opgedoken. De politie van Utrecht had vier mannen aangehouden die meisjes hadden geworven om in de prostitutie te werken. Op zich niets nieuws, maar het bijzondere aan dit geval was, dat een aantal meisjes nog steeds verliefd was. Ondanks alle narigheid die ze ongetwijfeld hadden doorstaan, stonden ze buiten het gerechtsgebouw met een spandoek waarop stond: “Laat onze lieffies vrij”. De politie introduceerde voor dit verschijnsel de term ‘loverboy’. Deze term wordt rond 1997 overgenomen door de media en de hulpverlening en is inmiddels gemeengoed geworden. En meer dan dat, want er hoort ook een stereotiep beeld bij: meisje met een tekort aan liefde valt als een blok voor de charmes van een doortrapte rotzak. Deze rotzak ziet er goed uit (vaak van allochtone afkomst, liefst Marokkaans, met gouden ketting) en overspoelt het meisje met liefde, aandacht en attenties. Meisje is verblind door liefde, wordt losgeweekt van huis en haard, en niet te vergeten van haar vriendinnen. En dan is ze klaar voor de grote terugbetaling: de prostitutie. Hoewel het meisje niet enthousiast is, doet ze het uit liefde voor haar vriend. En als ze echt niet wil wordt bedreigd met geweld. Aangezien het meisje niet meer beschikt over een sociaal netwerk is het vrijwel onmogelijk om uit deze situatie weg te komen.

Voosbinkie

De term loverboy komt sinds 1995 voor, maar is het verschijnsel ook nieuw? In 2004 is onder leiding van de criminoloog Frank Bovenkerk onderzoek gedaan naar de aard en de omvang van het probleem van loverboys in Amsterdam¹. Hij constateert dat het benoemen van dit aparte pooiertype alleen in Nederland en België is gebeurd, wat overigens niet wil zeggen dat het verschijnsel elders niet voorkomt. In het onderzoek verschijnt een aantal Amsterdamse deskundigen die van mening zijn dat er niets nieuws onder de zon is. Hiermee bedoelen ze overigens niet dat er geen problemen zouden zijn. Een ervaringsdeskundige noemt zelfs een woord, dat al ver voor haar tijd gebruikt werd: ‘voosbinkie’. En die ging op precies dezelfde wijze te werk...

Loverboy of gewoon pooier?

Bovenkerk betoogt in het eerste hoofdstuk dat de kwestie in Nederland opgeklopt en overdreven is, en dat de feiten geen aanleiding geven om apart beleid te ontwikkelen. Hij is van mening dat er sprake is van een media-hype en dat duidelijke cijfers ontbreken. Hij vergelijkt de hype van de loverboys met onderwerpen als zinloos geweld, de georganiseerde misdaad en seksueel misbruik van kinderen. De rest van het onderzoek wordt gebruikt om twee hypothesen te onderzoeken: ‘er bestaat geen apart

loverboyprobleem in Amsterdam’, en ‘in Amsterdam bestaat wel een apart loverboyprobleem’.

Op basis van een onderzoek onder middelbare scholen en onder hulpverleningsinstellingen wordt geconcludeerd dat er weinig harde feiten beschikbaar zijn, wel veel aannames en gedachten. Er wordt een voorzichtige conclusie getrokken dat het loverboyprobleem in Amsterdam bestaat. Uit de gegevens van politie en justitie blijkt het moeilijk om het bestaan van deze speciale categorie te handhaven; er doen zich beslist problemen voor, maar die blijken vaak niet te voldoen aan het stereotiep beeld.

Bovenkerk voert ook gesprekken met jongens die bij de politie te boek staan als loverboys. Hoewel gezocht is naar jongens van autochtone afkomst, zijn die niet gevonden. De meeste jongens ontkennen dat ze als loverboy hebben gewerkt, maar ze beschuldigen elkaar er wel van. De jongens doen er alles aan om de schuld bij de meisjes te leggen. Meisjes die in de prostitutie werken deugen eigenlijk niet.

Wel weten de jongens precies hoe het werkt en geven zij ook aan dat je snel kunt zien of een meisje prostituteerbaar is of niet. Nederlandse meisjes zijn in dat opzicht blijkbaar ‘gemakkelijker’ dan allochtone meisjes. De jongens spreken hun minachting uit voor meisjes die niet tot hun nabije familie of nabije omgeving behoren. Uit de gesprekken blijkt dat het stereotiep verhaal zelden voorkomt. De rol van de meisjes is volgens de geïnterviewde jongens in het stereotiep beeld volstrekt onjuist.

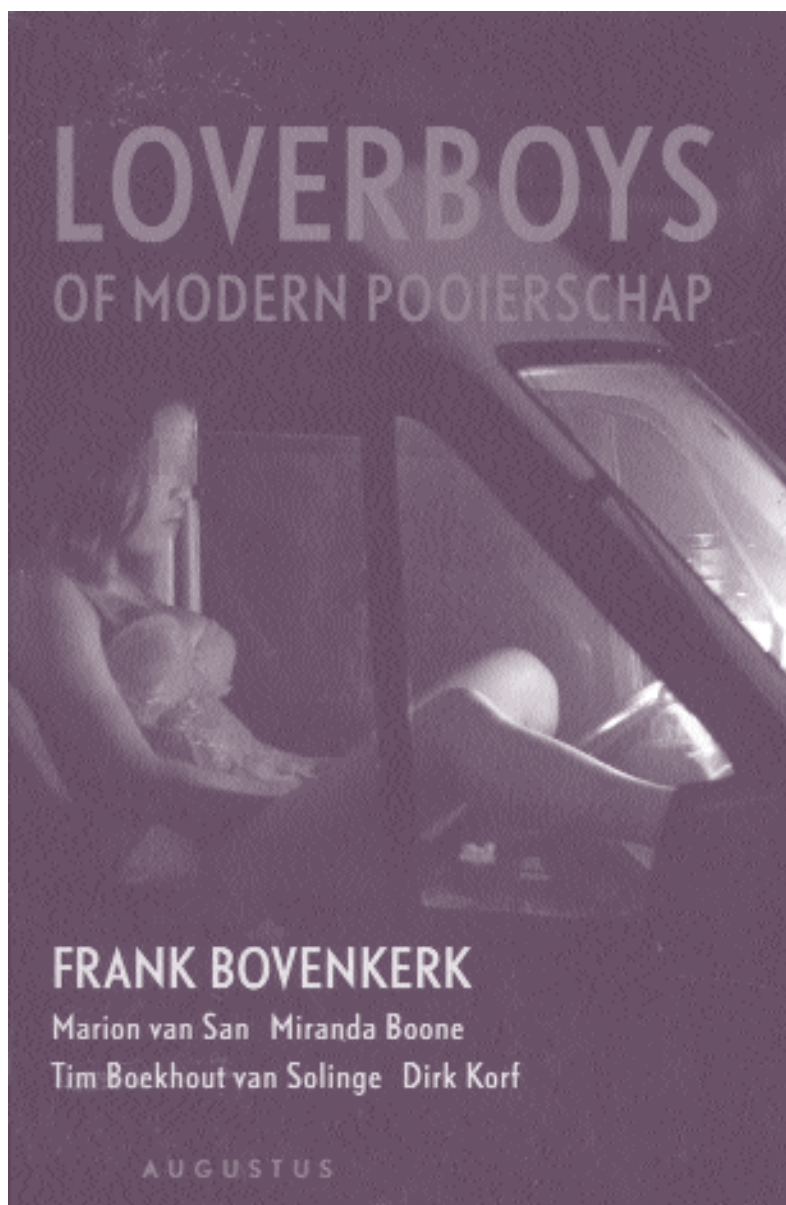
Voetnoot

¹ Bovenkerk, F. e.a. *Loverboys of modern pooierschap in Amsterdam*. Utrecht (Willem Pompe Instituut) 2004.

De jongens zeggen dat de meisjes zich schamen omdat ze in de prostitutie hebben gewerkt en daarom verklaren dat ze onder dwang hebben gewerkt. Terwijl het volgens de jongens vaak pas mis ging toen er een andere dame aan de horizon verscheen. Voorheen was er geen vuiltje aan de lucht. Bovenkerk concludeert dat het fenomeen loverboy wel bestaat, maar geen aparte term verdient. Ten eerste gaat het niet om een nieuw verschijnsel, ten tweede zijn er vele verschillende variaties te onderkennen in relaties tussen prostituees en souteneurs en ten derde heeft het slachtofferperspectief veel te veel de overhand gekregen bij de beeldvorming, hetgeen een goede oordeelsvorming in de weg staat.

Nieuwe penose

Bovenkerk verklaart hoe het kan dat het fenomeen van de loverboy zoveel aandacht heeft getrokken. In 2000 is het bordeelverbod opgeheven en zijn souteneurs niet meer strafbaar. Er zou sprake moeten zijn van een gelegaliseerde en genormaliseerde sector. De werkelijkheid is echter anders. Door het weren van illegale prostituees is een tekort ontstaan; de markt wordt aangevuld door souteneurs die actief 'de boer op gaan' om buiten de grote steden vrouwen te werven. Radeloze familieleden van deze jonge prostituees zoeken de publiciteit op en krijgen veel aandacht. En last but not least: moderne souteneurs zijn veelal van allochtone afkomst. Economisch gezien is dit verklaarbaar; een kansarme groep rukt op om de 'oude penose' te vervangen. Het probleem wordt geëtniseerd en daarmee gestereotypiseerd, aldus Bovenkerk. Aan het einde van het onderzoek geeft Bovenkerk wat 'losse eindjes' aan, die verder onderzoek behoeven. Eén van de onderwerpen is 'jeugdsubculturen en seksuele omgangsvormen'. Bovenkerk spreekt de mogelijkheid uit dat het wel eens zo zou kunnen zijn dat zo'n onderzoek een heel andere kijk biedt op de verdeling van schuld tussen slachtoffer en dader dan nu in

het publieke debat over loverboys gebruikelijk is.

Oude wijn in nieuwe zakken?

Frank Bovenkerk constateert dat het geen nieuw probleem is, en dat het dus al die aandacht niet verdient. Maar waarom eigenlijk niet? Huiselijk geweld is ook pas sinds een aantal jaren benoemd als een maatschappelijk probleem, terwijl er ook in dit geval geen sprake is van een noviteit. Seksueel kindermisbruik is een aantal jaren geleden een soort hype geweest, maar welke nadelen heeft dat, naast de vele voordelen, met zich meegebracht? Een nadeel zou kunnen zijn dat overmatige aandacht voor het ene onder-

werp te weinig aandacht overlaat voor tal van andere belangrijke onderwerpen. Een aantal kleine gemeenten heeft zich inmiddels gestort op het ontwikkelen van beleid om de problematiek van loverboys aan te pakken. Op zich is dat toe te juichen, maar dan zou dat beleid onderdeel uit moeten maken van een breed opgezet integraal veiligheidsbeleid. De link met verschuivende normen omtrent seksualiteit onder jongeren is onmiskenbaar en het zou een gemiste kans zijn als dit verband niet gelegd zou worden in Plannen van Aanpak. De problematiek omtrent de loverboys verdient naar mijn mening onverdeelde aandacht. De hulpverlening reageert op trends in de maatschappij

en loopt niet alleen vol omdat er toevallig media-aandacht is voor een probleem. Jonge meiden komen terecht in de prostitutie; dat is op zich al een probleem.

Dat zij, zodra ze eruit willen, mogelijk dankbaar gebruik maken van de aandacht die een bepaald onderwerp in de media krijgt is voor hulpverleners hoogstens een extra aandachtspunt. Ondanks het reguleren en legaliseren van de prostitutie is het nog steeds een onderwerp dat omgeven is met beelden van ranzigheid en donkere kamertjes. Weinig meisjes op de lagere school zullen spontaan zeggen dat zij later prostituee willen worden, als hen gevraagd wordt naar hun toekomstige beroep. Weinig ouders zullen hopen dat hun dochter later een sjieke hoer zal worden. Een slimme meid die op haar toekomst is voorbereid, om maar eens een oude slogan van stal te halen, komt over het algemeen niet in de prostitutie terecht. Zelfs niet als die gelegaliseerd is. Hulpverlening is dan geen overbodige luxe maar noodzaak; uiteraard met oog voor verhoudingen. Een rondgang langs de talloze artikelen en sites op het internet leert dat er veel, heel veel, te vinden is over het onderwerp loverboys. Het aanbod van opvang voor slachtoffers is de laatste jaren flink toegenomen en er zijn verhalen te lezen van ouders van slachtoffers en van slachtoffers zelf. Er is absoluut sprake van veel media-aandacht, maar blijkbaar is er even zozeer sprake van een probleem.

Schuld en schaamte

Het hierboven benoemde losse eindje van Bovenkerk is op zijn minst interessant te noemen. Bovenkerk constateert dat Nederlanders problemen graag etniseren. Omdat de hoge criminaliteit onder met name Marokkaanse jongeren veel media-aandacht trekt, is een verkering tussen een Nederlands meisje en een Marokkaanse jongen op voorhand verdacht (althans, in de ogen van de Nederlandse omgeving). Als het uitdraait op prostitutie, dan is de rolverdeling tussen dader en slachtoffer glashelder.

Voor Marokkanen ligt dat heel anders: het hoerige gedrag van Nederlandse meisjes lokt het uit. Uit de vraaggesprekken met de Marokkaanse soute-neurs blijkt verder dat loverboys schande over zichzelf brengen, en er sprake is van interetnische conflicten, aldus Bovenkerk.

Prostitutie is zonder meer met schaamte en schande verweven. Weinig mensen geven als hun beroep op dat zij prostituee zijn, en weinig mensen zullen uitgebreid vertellen dat zij prostituees bezoeken. Wat de maatschappelijke gevolgen van dat laatste kunnen zijn is bijvoorbeeld te zien aan Rob Oudkerk. Dat soute-neurs schande over zichzelf brengen is ook nog wel te geloven (in de meeste culturen zullen ouders niet enthousiast reageren als hun zonen soute-neurs worden), alleen de oorzaken en gevolgen zijn zo wezenlijk anders. Hulpverlening aan ex-soute-neurs die worstelen met hun schaamte is een zeldzaam verschijnsel, en zelfs een mediahype zal er voorlopig niet voor zorgen dat er speciale opvangcentra voor komen. Dat alles neemt niet weg dat het interessant is om te onderzoeken hoe verschillende jeugdschubculturen omgaan met seksualiteit. En welke spanningen de vrije seksuele moraal van ene groep op kan roepen bij de groep die er een strengere moraal op nahoudt.

Preventie

Ik vroeg aan mijn dochter hoe ze wist van loverboys. "Van ONM". In de soap *Onderweg naar morgen* is (al maanden) een verhaallijn gaande van een (Nederlandse) jongen die een (Nederlands) meisje met problemen thuis zover krijgt om in de prostitutie te gaan. Daarnaast had mijn dochter op school een themadag met als onderwerp seksualiteit, en ook loverboys. Niet dat ik daar verder veel over gehoord heb ("Waar ging het over"? "Oh, van alles"), maar het stemt mij tot tevredenheid dat er aandacht aan het onderwerp besteed wordt. Ik ben een groot voorstander van het behandelen van tal van maatschappelijke problemen in soaps. Enige tijd geleden

heeft een collega een korte interviewronde gehouden in de vrouwenopvang in Oosterbeek. Doel was te achterhalen op welke wijze preventie-activiteiten allochtone vrouwen zouden kunnen bereiken. Een bevredigend antwoord kwam daar helaas niet uit, maar er was één onderwerp dat steeds terugkwam: alle vrouwen zagen soaps...

Ik wilde toch even checken hoe mijn dochter nou eigenlijk over loverboys denkt. Ook dat was (for the time being) geruststellend: "Vet stom". ■

Ien Kiggen is functionaris Preventie en Beleid bij Hera vrouwenopvang Gelderland.

